

अर्थशास्त्र (G-3)

(भारतीय आर्थिक विकास - १)

T. Y. B. A. (Sem. - V)

• प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

Choice Based Credit System (CBCS)

SUCCESS PUBLICATIONS

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या जून २०२१ पासून सुरू झालेल्या टी. वाय. बी. ए. (सत्र - ५)
च्या अर्थशास्त्र (भारतीय आर्थिक विकास - १) (सामान्य पेपर ३) आणि महाराष्ट्रातील इतर
विद्यापीठांच्या या विषयाशी संबंधित अभ्यासक्रमासाठी उपयुक्त पुस्तक

अर्थशास्त्र (G-3)

(भारतीय आर्थिक विकास - १)

टी.वाय.बी.ए. (सत्र - ५)

प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

सहयोगी प्राध्यापक व अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख
सी.एस.एम. आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज,
चाकण, जि. पुणे.

२०२१

किंमत रु. ८५/-

SUCCESS PUBLICATIONS

प्रकाशक :
डॉ. राजेश पाटणे
सक्सेस पब्लिकेशन्स
राधाकृष्ण अपार्टमेंट, ५३५ शनिवार पेठ,
आप्पा बळवंत चौक, प्रभात टॉकिज समोर, पुणे ४११ ०३०
फोन नं : ०२०-२४४३४६६२
मोबा. - ९३२५३९५४६४

© लेखक/प्रकाशक

मुद्रक :
सक्सेस पब्लिकेशन्स
स. न. ३०/२७, लक्ष्मी इंडस्ट्रियल इस्टेट
प्रभात न्यूज पेपर जवळ, धायरी, पुणे : ४११ ०४९
मोबा. ९०२८२९९७५९

आवृत्ती
जून २०२१

संपादक
श्री. वाल्मिक गायकवाड

अक्षरजुळणी :
कु. वर्षा लोखंडे

मुखपृष्ठ :
कु. वर्षा लोखंडे

ISBN NO. - 978-93-24457-43-7

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means [graphic, electronic or mechanical, including photocopying, recording, taping, or information retrieval systems] or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., without the written permission of the publishers.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this book, In spite of this errors may creep in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our Notice which shall be taken care of in the next edition. It is Notified that publisher shall not be responsible for any damage or loss of action to anyone of any kind in any manner, therefrom. It is suggested to all the readers, always refer original references wherever necessary.

❖ अनुक्रमणिका ❖

१.	आर्थिक विकास आणि वृद्धी १.१ आर्थिक विकास : अर्थ, व्याख्या आणि निर्देशक १.२ आर्थिक वृद्धी : अर्थ, व्याख्या आणि निर्देशक १.३ आर्थिक विकासाची आवश्यकता आणि महत्त्व	१.१ ते १.११
२.	विकसित आणि विकसनशील देश २.१ विकसित आणि विकसनशील देशाची संकल्पना २.२ विकसित देशांची वैशिष्ट्ये २.३ विकसनशील देशांची वैशिष्ट्ये २.३.१ आर्थिक २.३.२ लोकसंख्याविषयक २.३.३ तंत्रज्ञानविषयक २.३.४ सामाजिक २.३.५ राजकीय २.४ भारत एक उदयोन्मुख अर्थव्यवस्था	२.१ ते २.२१
३.	विकास प्रक्रियेस अडथळे ३.१ दारिद्र्याचे दृष्टचक्र ३.२ भांडवलविषयक अडथळे ३.३ तंत्रज्ञानविषयक अडथळे ३.४ सामाजिक-सांस्कृतिक अडथळे ३.५ राजकीय आणि प्रशासकीय अडथळे ३.६ बाह्य अडथळे	३.१ ते ३.१८
४.	मानवी साधनसामग्री आणि आर्थिक विकास ४.१ आर्थिक विकासातील मानवी साधनसामग्रीची भूमिका ४.२ मानव विकास निर्देशांक आणि भारत ४.३ जीवनाची भौतिक गुणवत्ता निर्देशांक संकल्पना ४.३.१ लिंगभाव विकास निर्देशांक ४.३.२ लिंगभाव असमानता निर्देशांक ४.३.३ बहुआयामी दारिद्र्य निर्देशांक	४.१ ते ४.१०
	संदर्भ सूची	४.११ ते ४.१२

अर्थशास्त्र (S-4) (सार्वजनिक आयुव्यय)

T. Y. B. A. (Sem. - V)

• प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

Choice Based Credit System (CBCS)

As Per
New
Syllabus
2021

SUCCESS PUBLICATIONS

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या जून २०२१ पासून सुरू झालेल्या टी. वाय. बी. ए. (सत्र - ५) च्या अर्थशास्त्र (सार्वजनिक आयव्यय) (स्पेशल पेपर ४) आणि महाराष्ट्रातील इतर विद्यापीठांच्या या विषयाशी संबंधित अभ्यासक्रमासाठी उपयुक्त पुस्तक

अर्थशास्त्र (S-4)

(सार्वजनिक आयव्यय)

टी.वाय.बी.ए. (सत्र - ५)

प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

सहयोगी प्राध्यापक व अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

सी.एस.एम. आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज,

चाकण, जि. पुणे.

२०२१

किंमत रु. १००/-

SUCCESS PUBLICATIONS

प्रकाशक :
डॉ. राजेश पाटणे
सक्सेस पब्लिकेशन्स
राधाकृष्ण अपार्टमेंट, ५३५ शनिवार पेठ,
आप्पा बळवंत चौक, प्रभात टॉकिज समोर, पुणे ४११ ०३०
फोन नं : ०२०-२४४३४६६२
मोबा. - ९३२५३१५४६४

© लेखक/प्रकाशक

मुद्रक :
सक्सेस पब्लिकेशन्स
स. न. ३०/२७, लक्ष्मी इंडस्ट्रियल इस्टेट
प्रभात न्यूज पेपर जवळ, धायरी, पुणे : ४११ ०४९
मोबा. ९०२८२११७५९

आवृत्ती
जून २०२१

संपादक
श्री. वाल्मिक गायकवाड

अक्षरजुळणी :
कु. वर्षा लोखंडे

मुखपृष्ठ :
कु. वर्षा लोखंडे

ISBN NO. - 978-93-24457-45-6

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means [graphic, electronic or mechanical, including photocopying, recording, taping, or information retrieval systems] or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., without the written permission of the publishers.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this book. In spite of this errors may creep in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our Notice which shall be taken care of in the next edition. It is Notified that publisher shall not be responsible for any damage or loss of action to anyone of any kind in any manner, therefrom. It is suggested to all the readers, always refer original references wherever necessary.

❖ अनुक्रमणिका ❖

१.	<p>सार्वजनिक आयव्ययाचा परिचय .</p> <p>१.१ सार्वजनिक आयव्ययाचा अर्थ, स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्त्व</p> <p>१.२ सार्वजनिक आयव्यय विरुद्ध खासगी आयव्यय</p> <p>१.३ सार्वजनिक आयव्ययाची आर्थिक विकासातील भूमिका</p> <p>१.४ महत्तम सामाजिक लाभाचे तत्त्व - मसग्रेवचा दृष्टिकोन</p>	१.१ ते १.१५
२.	<p>सार्वजनिक महसूल (उत्पन्न)</p> <p>२.१ सार्वजनिक महसूलाचे स्रोत</p> <p>२.२ कराचा अर्थ आणि करांचे प्रकार - प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष कर - गुण व दोष</p> <p>२.३ वस्तू आणि सेवा कर - जीएसटी</p> <p>२.४ संकल्पना : कराघात, करभार, कर संक्रमण आणि करदेय क्षमता</p>	२.१ ते २.२४
३.	<p>सार्वजनिक खर्च</p> <p>३.१ सार्वजनिक खर्चाचा अर्थ आणि तत्त्वे</p> <p>३.२ सार्वजनिक खर्चाचे वर्गीकरण</p> <p>३.३ वाढत्या सार्वजनिक खर्चाची कारणे</p> <p>३.४ वॅगनरचा सार्वजनिक खर्चाचा नियम</p>	३.१ ते ३.१७
४.	<p>सार्वजनिक कर्ज</p> <p>४.१ सार्वजनिक कर्जाचा अर्थ, स्रोत आणि महत्त्व</p> <p>४.२ सार्वजनिक कर्ज परतफेडीच्या पद्धती</p> <p>४.३ सार्वजनिक कर्जाचा भार</p> <p>४.४ राजकोषीय उत्तरदायित्व आणि अर्थसंकल्प व्यवस्थापन कायदा, २००३ (ठळक वैशिष्ट्ये)</p>	४.१ ते ४.१४
	संदर्भ सूची	४.१५ ते ४.१५

भारतीय आणि जागतिक आर्थिक विकास

T. Y. B. Com. (Sem. - V)

● प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

Choice Based Credit System (CBCS)

As Per
New
Syllabus
2021

SUCCESS PUBLICATIONS

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या जून २०२१ पासून सुरू झालेल्या टी. वाय. बी. कॉम. च्या भारतीय आणि जागतिक आर्थिक विकास आणि महाराष्ट्रातील इतर विद्यापीठांच्या या विषयाशी संबंधित अभ्यासक्रमासाठी उपयुक्त पुस्तक

भारतीय आणि जागतिक आर्थिक विकास

टी.वाय.बी.कॉम. (सत्र - ५)

प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

सहयोगी प्राध्यापक व अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख
सी.एस.एम. आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज,
चाकण, जि. पुणे.

SUCCESS PUBLICATIONS

२०२१

किंमत रु. १४०/-

SUCCESS PUBLICATIONS

प्रकाशक :

डॉ. राजेश पाटणे

सक्सेस पब्लिकेशन्स

राधाकृष्ण अपार्टमेंट, ५३५ शनिवार पेठ,

आप्पा बळवंत चौक, प्रभात टॉकिज समोर, पुणे ४११ ०३०

फोन नं : ०२०-२४४३४६६२

मोबा. - ९३२५३१५४६४

© लेखक/प्रकाशक

मुद्रक :

सक्सेस पब्लिकेशन्स

स. न. ३०/२७, लक्ष्मी इंडस्ट्रियल इस्टेट

प्रभात न्यूज पेपर जवळ, धायरी, पुणे : ४११ ०४१

मोबा. ९०२८२११७५१

आवृत्ती

जून २०२१

संपादक

श्री. वाल्मिक गायकवाड

अक्षरजुळणी :

कु. वर्षा लोखंडे

मुखपृष्ठ :

कु. वर्षा लोखंडे

ISBN NO. - 978-93-24457-45-7

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means [graphic, electronic or mechanical, including photocopying, recording, taping, or information retrieval systems] or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., without the written permission of the publishers.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this book. In spite of this errors may creep in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our Notice which shall be taken care of in the next edition. It is Notified that publisher shall not be responsible for any damage or loss of action to anyone of any kind in any manner, therefrom. It is suggested to all the readers, always refer original references wherever necessary.

❖ अनुक्रमणिका ❖

१.	<p>भारतीय आणि जागतिक अर्थव्यवस्था</p> <p>१.१ आर्थिक विकास : अर्थ आणि निर्देशक</p> <p>१.२ विकसित आणि विकसनशील देश</p> <p>१.३ उदयोन्मुख अर्थव्यवस्था म्हणून भारतीय अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये</p> <p>१.४ भारतीय अर्थव्यवस्थेची जागतिक अर्थव्यवस्थेबरोबर तुलना</p> <p> १.४.१ राष्ट्रीय उत्पन्न</p> <p> १.४.२ लोकसंख्या</p> <p> १.४.३ शेती</p> <p> १.४.४ उद्योग</p> <p> १.४.५ सेवा क्षेत्र</p>	१.१ ते १.१७
२.	<p>भारतातील शेतीविषयक विकास</p> <p>२.१ भारतीय शेती : भूमिका आणि प्रगती</p> <p> २.१.१ भारतीय शेतीची भूमिका</p> <p> २.१.२ भारतीय शेतीची प्रगती</p> <p>२.२ भारतीय शेतीची अल्प उत्पादकता : कारणे आणि उपाय</p> <p>२.३ कृषी वित्तपुरवठा : गरज आणि स्रोत</p> <p> २.३.१ कृषी वित्तपुरवठ्याची गरज</p> <p> २.३.२ कृषी वित्तपुरवठ्याचे स्रोत</p> <p>२.४ शेतमाल विक्रीव्यवस्था : समस्या आणि उपाय</p> <p> २.४.१ शेतमाल विक्रीव्यवस्थेच्या बाबतीतील समस्या</p> <p> २.४.२ शेतमाल विक्रीव्यवस्थेतील सुधारणेसाठी उपाय</p> <p>२.५ नवीन कृषी कायदे २०२०</p> <p>२.६ सेंद्रिय शेती आणि करार शेती : अर्थ आणि फायदे</p> <p> २.६.१ सेंद्रिय शेती : अर्थ आणि फायदे</p> <p> २.६.२ करार शेती : अर्थ आणि फायदे</p>	२.१ ते २.३५

अर्थशास्त्र (S-3) (आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्र)

T. Y. B. A. (Sem. - V)

• प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

Choice Based Credit System (CBCS)

As Per
New
Syllabus
2021

373

रसाळ

13982

ACCESS

ACCESS PUBLICATIONS

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या जून २०२१ पासून सुरू झालेल्या टी. वाय. बी. ए. (सत्र - ५) च्या अर्थशास्त्र (स्पेशल पेपर ३) (आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्र) आणि महाराष्ट्रातील इतर विद्यापीठांच्या आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राशी संबंधित अभ्यासक्रमासाठी उपयुक्त पुस्तक

अर्थशास्त्र (S-3)

(आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्र)

टी.वाय.बी.ए. (सत्र - ५)

प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

सहयोगी प्राध्यापक व अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख
सी.एस.एम. आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज,
चाकण, जि. पुणे.

२०२१

किंमत रु. ७५/-

SUCCESS PUBLICATIONS

प्रकाशक :
डॉ. राजेश पाटणे
सक्सेस पब्लिकेशन्स
राधाकृष्ण अपार्टमेंट, ५३५ शनिवार पेठ,
आप्पा बळवंत चौक, प्रभात टॉकिज समोर, पुणे ४११ ०३०
फोन नं : ०२०-२४४३४६६२
मोबा. - ९३२५३९५४६४

© लेखक/प्रकाशक

मुद्रक :
सक्सेस पब्लिकेशन्स
स. न. ३०/२७, लक्ष्मी इंडस्ट्रियल इस्टेट
प्रभात न्यूज पेपर जवळ, धायरी, पुणे : ४११ ०४९
मोबा. ९०२८२९९७५९

आवृत्ती
जून २०२१

373

९२११७

संपादक
श्री. वाल्मिक गायकवाड

13982

अक्षरजुळणी :
कु. वर्षा लोखंडे

मुखपृष्ठ :
कु. वर्षा लोखंडे

ISBN NO. - 978-93-24457-45-5

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means [graphic, electronic or mechanical, including photocopying, recording, taping, or information retrieval systems] or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., without the written permission of the publishers.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this book. In spite of this errors may creep in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our Notice which shall be taken care of in the next edition. It is Notified that publisher shall not be responsible for any damage or loss of action to anyone of any kind in any manner, therefrom. It is suggested to all the readers, always refer original references wherever necessary.

❖ अनुक्रमणिका ❖

१.	<p>प्रास्ताविक</p> <p>१.१ आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्र :</p> <p style="padding-left: 20px;">१.१.१ आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राचा अर्थ</p> <p style="padding-left: 20px;">१.१.२ आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राची व्याप्ती</p> <p style="padding-left: 20px;">१.१.३ आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राचे महत्त्व</p> <p>१.२ आंतर-प्रादेशिक आणि आंतरराष्ट्रीय व्यापार</p> <p>१.३ आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे महत्त्व</p>	१.१ ते १.११
२.	<p>आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे सिद्धांत</p> <p>२.१ निरपेक्ष खर्च लाभ आणि तुलनात्मक खर्च लाभ सिद्धांत</p> <p>२.२ हेक्शचर-ओहलिन सिद्धांत</p> <p>२.३ लिऑन्टिफ विरोधाभास</p> <p>२.४ आंतर-उद्योग व्यापार</p>	२.१ ते २.१३
३.	<p>व्यापार शर्ती</p> <p>३.१ व्यापार शर्तीचा अर्थ, प्रकार आणि महत्त्व</p> <p style="padding-left: 20px;">३.१.१ व्यापार शर्तीचा अर्थ</p> <p style="padding-left: 20px;">३.१.२ व्यापार शर्तीचे प्रकार</p> <p style="padding-left: 20px;">३.१.३ व्यापार शर्तीचा महत्त्व</p> <p>३.२ व्यापार शर्तीचे निर्धारक</p> <p>३.३ विकसनशील देशांच्या प्रतिकूल व्यापार शर्तीची कारणे</p>	३.१ ते ३.१४
४.	<p>व्यवहारतोल</p> <p>४.१ व्यापारतोल आणि व्यवहारतोल - संकल्पना</p> <p>४.२ व्यवहारतोल-घटक</p> <p>४.३ व्यवहारतोलाचा असमतोल - कारणे आणि परिणाम</p> <p>४.४ व्यवहारतोलातील असमतोल दुरुस्त करण्यासाठीचे उपाय</p>	४.१ ते ४.१४
	संदर्भ सूची	४.१५ ते ४.१५